

PAKIET MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH

do kształcenia na odległość dla nauczycieli
szkoły podstawowej,
język polski, klasa 7

Projekt „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Materiał opracowany w ramach grantu przez RODN „WOM” w Rybniku

SCENARIUSZ 11 z 12

język polski, szkoła podstawowa

AUTOR: Małgorzata Pyszny

SCENARIUSZ ZAJĘĆ DLA:

uczniów klasy VII

PROWADZONYCH PRZEZ:

nauczyciela języka polskiego

TEMAT :

Imiesłowy, czyli o nowej formie czasownika.

CELE KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA OGÓLNE WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń:

- dostrzega rolę czasownika w wypowiedzi,
- odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych,
- rozpoznaje bezosobowe formy czasownika zakończone na – no i – to,
- rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany.

TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- zna formy osobowe i nieosobowe czasownika,
- potrafi znaleźć podobieństwa i różnice pomiędzy imiesłowem i czasownikiem oraz przymiotnikiem,
- wskazuje rodzaje imiesłowów: przymiotnikowy czynny i bierny, przysłówkowy współczesny i uprzedni,
- tworzy imiesłowy przymiotnikowe i przysłówkowe,
- odmienia imiesłowy przymiotnikowe przez przypadki, liczby i rodzaje,
- zauważa obecność imiesłowów w języku polskim,

- stosuje imiesłowy w przygotowanych ćwiczeniach,
- poprawnie stosuje zasady interpunkcji,
- argumentuje swoje stanowisko,
- podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych,
- jest aktywny podczas lekcji,
- prezentuje wyniki swej pracy.

METODY PRACY:

- metoda problemowa z elementami metody podającej,
- analiza materiałów: prezentacji, filmów, schematów z podręcznika,
- ćwiczenia interaktywne z wykorzystaniem aplikacji cyfrowych.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- komputer/tablet/smartfon z dostępem do Internetu,
- zasoby multimedialne z Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej,
- aplikacje do generowania ćwiczeń: *wordwall*, *eduelo*, *pisupisu*, *quizizz*,
- ćwiczenia przygotowane przez nauczyciela,
- *Google Classroom*,
- *Google Meet*,
- Łuczak A., Prylińska E., Suchowierska A., Maszka R.: *Między nami. Język polski 7 GWO*, Gdańsk 2017, s. 282- 285.

PRZEWIDYWANY CZAS:

2 jednostki lekcyjne – trwające 90 minut – w tym 30 minut pracy własnej ucznia – zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym nauczania zdalnego w szkołach.

W scenariuszu zaproponowano wiele ćwiczeń, a ich dobór jest zależny od potrzeb i możliwości uczniów.

PROPONOWANY PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Instrukcja dla Nauczyciela oznaczona – N, dla ucznia – U.

Część 1) Przywitanie, wzajemne pozdrowienie.

N: Po sprawdzeniu obecności nauczyciel pyta uczniów, co ciekawego lub miłego widzą za oknem, prosi, by wkleili na czacie dowolną emotikonę, która będzie symbolizować ich nastrój.

<https://emojiteka.pl/> (dostęp: 27.10.2021 r.)

U: uczniowie wklejają ikonki.

Część 2) Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że dziś na lekcji poznawać będą nową formę czasownika. Zaczynamy od przypomnienia wiadomości o czasowniku.

Nauczyciel udostępnia na ekranie stronę:

<https://zpe.gov.pl/a/bez-czasownika-ani-rusz/DDgYgBlzA> (dostęp: 27.10.2021 r.)

Nauczyciel prosi, by uczniowie wskazali czynności i stany ukazane na rysunku.

U: wskazują czasowniki: leży, wylewa się, stoi, płami, pisze, chowa się, itd.

Następnie uczniowie czytają informacje z podręcznika: Osobowe i bezosobowe formy czasownika lub wiadomości o imiesłowach z ZPE.

<https://zpe.gov.pl/a/bez-czasownika-ani-rusz/DDgYgBlzA> (dostęp: 27.10.2021 r.)

Czasownik to część mowy nazywająca czynności i stany. Jeśli można określić osobę tj. wykonawcę czynności, to czasownik jest w formie osobowej. Określając formę osobową czasownika, możemy w niej ustalić :

- osobę,
- liczbę,
- czas,
- rodzaj,
- tryb,

- stronę,

- aspekt.

Jeśli jednak czasownik nie wskazuje na wykonawcę czynności, to jest w formie bezosobowej (nieosobowej). Do bezosobowych form czasownika zaliczamy:

- bezokoliczniki

- formy zakończone na: - no i - to

- imiesłowy.

Część 3) Nauczyciel prosi uczniów o wykonanie *quizu* na temat czasownika na platformie *eduelo* <https://www.eduelo.pl/quizy/poziom-ii/jezyk-polski/gramatyka/czasowniki/> oraz <https://www.eduelo.pl/quizy/poziom-iii/jezyk-polski/> (dostęp 27.10 2021 r.).

Nauczyciel sprawdza poziom wykonania *quizów* dotyczących czasownika, docenia poprawne wykonanie zadania. Nauczyciel podaje uczniom temat lekcji:

Imiesłowy, czyli o nowej formie czasownika.

Część 4) Uczniowie zapisują temat i tekst ćwiczenia (może być udostępniony w dowolny sposób w prezentacji multimedialnej, na czacie lub najlepiej na tablicy *Jamboard*):

„Na dalekie i szerokie pola wypełzły olbrzymie robaki. Stworzenia te, szybko pożerające zbiory, były wielkości piłki nożnej. Zostały zrobione pułapki i sporządzone trucizny, ale nic nie pomogły. Na miejscu złapanego robaka pojawiał się nowy. Aż pewnej nocy zniknęły.”

Nauczyciel prosi, by uczniowie zaznaczyli w tekście czasowniki (różnymi kolorami) oraz określili ustnie ich formę, a następnie by wskazali przymiotniki .

„Na dalekie i szerokie pola wypełzły olbrzymie robaki. Stworzenia te, szybko pożerające zbiory, były wielkości piłki nożnej. Zostały zrobione pułapki i sporządzone trucizny, ale nic nie pomogły. Na miejscu złapanego robaka pojawiał się nowy. Aż pewnej nocy zniknęły.”

Uczniowie w swoich zeszytach różnymi kolorami zaznaczają czasowniki i przymiotniki. Nauczyciel umieszcza poprawnie wykonane ćwiczenia w prezentacji lub na tablicy *Jamboard*.

Uczniowie dostrzegają problem w czasie analizy tekstu: pożerający, złapany – jakie to części mowy? Odpowiadają one na pytanie – jaki?

Nauczyciel wyjaśnia, że to forma imiesłowu przymiotnikowego.

Imiesłów przymiotnikowy – bezosobowa forma czasownika, która odpowiada na pytanie jaki? jaka? jakie? Odmienia się przez przypadki, liczby, rodzaje. Imiesłowy od przymiotników różnią się tym, że nie oznaczają cechy stałej, lecz nazywają cechę wynikającą bezpośrednio z wykonywanej przez kogoś czynności. Rozróżniamy imiesłowy przymiotnikowe czynne i bierne.

N: nauczyciel wraz z uczniami wskazuje imiesłowy w tekście:

„Na **dalekie i szerokie** pola **wypełzły olbrzymie** robaki. Stworzenia te, szybko **pożerające** zbiory, były wielkości piłki **nożnej**. **Zostały zrobione** pułapki i **sporządzone** trucizny, ale nic nie **pomogły**. Na miejscu **złapanego** robaka **pojawił się nowy**. **Aż pewnej nocy zniknęły.**”

Część 5) Nauczyciel zapoznaje uczniów ze szczegółowymi informacjami na temat imiesłowów przymiotnikowych:

Imiesłowy przymiotnikowe to formy czasownika, które nie tylko przypominają przymiotniki, ale również podobnie jak one się odmieniają (przez przypadki, liczby i rodzaje).

Wyróżniamy dwa rodzaje imiesłowów przymiotnikowych:

- imiesłowy przymiotnikowe czynne zakończone na - ący, np. piszący – „ktoś, kto pisze”; używamy ich po to, aby pokazać cechę osoby, która wykonuje jakąś czynność;
- imiesłowy przymiotnikowe bierne zakończone na - ny lub - ty, np. napisany – „taki, który ktoś napisał”; zdarty – „taki, który ktoś zdarł”; używamy ich po to, aby wskazać cechy osób bądź przedmiotów, które podlegają jakiejś czynności albo mają jakieś właściwości ze względu na to, że coś się zdarzyło.

Imiesłowy przymiotnikowe odmieniają się jak przymiotniki (co podpowiada ich nazwa).

Uczniowie śledzą wypowiedź nauczyciela, korzystając ze strony:

<https://zpe.gov.pl/a/imieslowy-i-ich-rodzaje/DN28lvu36> (dostęp: 27.10.2021 r.)

Część 6) Uczniowie zapoznają się z przykładami odmiany imiesłowów, wykonują następnie ćwiczenia:

- Od podanych bezokoliczników utwórz imiesłowy przymiotnikowe czynne: pisać, malować, krzyczeć, recytować, przemawiać, oglądać, grać, szyć, rysować, gotować, pić, myć, jeść, szczekać.
- Od podanych bezokoliczników utwórz imiesłowy przymiotnikowe bierne: wygrać, pomalować, umyć, zaśpiewać, przemilczeć, zbić, ugotować, pisać, podrzeć, rzucić, zmazać, zepsuć, naprawić.
- Wykonaj *quiz* na platformie *eduelo* dotyczący imiesłowów przymiotnikowych <https://www.eduelo.pl/quizy/poziom-vii/jezyk-polski/gramatyka/imieslowy-przymiotnikowe/> (dostęp: 27.10.2021 r.)
- Wykonaj zadanie 18 zawarte w arkuszu *Egzaminu ósmoklasisty marzec 2020* oraz zadanie 16 z arkusza *Egzaminu ósmoklasisty z roku 2021*: https://www.oke.gda.pl/plikiOKE/Egzamin_osmoklasisty/Arkusze/2020/opop_c00_2004.pdf (dostęp: 27.10.2021 r.) oraz https://cke.gov.pl/images/EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Arkusze-egzaminacyjne/2021/jezyk_polski/OPOP-100-X-2105.pdf (dostęp: 27.10.2021)

Wszystkie zaproponowane uczniom zadania i ćwiczenia powinny być objaśnione przed ich wykonaniem. Po wykonaniu ćwiczenia należy omówić poprawne odpowiedzi i docenić zaangażowanie uczniów.

PRZERWA

Część 7) Drugą lekcję nauczyciel rozpoczyna od przypomnienia informacji o imiesłowach, omówienia ćwiczeń z Platformy *eduelo* oraz wykonania ćwiczenia ustnie z uczniami.

- Wskaż w podanej grupie wyrazów: bezokoliczniki, imiesłowy, przymiotniki: napisany, czerwony, złoty, rozpoczynający, denerwujący, schowany, opiekujący się, tęsknić, narysować, powtarzający, pisać, wymagający, wołać.

Odpowiedź nauczyciel może umieścić na slajdzie swej prezentacji lub na tablicy *Jamboard*.

napisany, czerwony, złoty, rozpoczynający, denerwujący, schowany, opiekujący się, tęsknić, narysować, powtarzający, pisać, wymagający, wołać,

Część 8) Nauczyciel zapoznaje uczniów z fragmentami zdań, które pochodzą z przepisów kucharskich. Na przykład można skorzystać ze strony <http://www.maklowicz.pl/pl/przepisy/wigilia> (dostęp: 27.10.2021 r.)

„Na desce połączyć składniki ciasta, **siekając** je w pierw nożem.

Nałożyć jabłka z rodzynkami, **pomagając** sobie obrusem.

Wstawić ciasto do piekarnika, czasami **skrapiając** je masłem.

Przestudziwszy cukier z miodem, dodać masło .

Ugotowawszy owoce, doprawić cukrem i sokiem z cytryny .

Cebulę układać warstwami na przemian ze śledziami, **zaczynając** i **kończąc** cebulą.”

Nauczyciel wyjaśnia: Zaznaczone wyrazy są imiesłowami przysłówkowymi, czyli nieodmiennymi formami czasownika.

Uczniowie śledzą wypowiedź nauczyciela, korzystając z podręcznika lub platformy ZPE: <https://zpe.gov.pl/a/imieslowy-i-ich-rodzaje/DN28lvu36> (dostęp 27.10.2021)

Imiesłowy przysłówkowe pojawiają się w tekstach pisanych – rzadziej w języku mówionym. Wyróżniamy dwa typy tych imiesłowów:

- współczesny – zakończony na - ąc, np. wołając, pisząc, mówiąc,

- uprzedni – zakończony na -wszy (po samogłoskach np. wróciwszy, napisawszy) lub na -łszy (po spółgłoskach np. zmókłszy, przyszedłszy).

Imiesłowy przysłówkowe współczesne występują w zdaniach, w których czynności, zdarzenia, sytuacje dzieją się w tym samym czasie (co sugeruje nazwa tych imiesłowów). Imiesłowy uprzednie z kolei – jak podpowiada ich nazwa – dotyczą czynności i zdarzeń, które zdarzyły się wcześniej niż sytuacja opisana przez czasownik w formie osobowej. W tworzeniu imiesłowów przysłówkowych obowiązują pewne ograniczenia, od czasowników dokonanych możemy utworzyć wyłącznie imiesłowy uprzednie, z kolei od czasowników niedokonanych możemy utworzyć wyłącznie imiesłowy współczesne. W zdaniach, w których występują imiesłowy przysłówkowe, zawsze stawia się przecinek.

Część 9) Uczniowie wykonują ćwiczenia:

- Utrwalenie wiedzy dotyczącej imiesłówów przysłówkowych poprzez wykonanie quizu na Platformie *eduelo*: <https://www.eduelo.pl/quizy/poziom-vii/jezyk-polski/gramatyka/imieslowy-przyslowkowe/> (dostęp: 27.10.2021 r.)
- Określenie rodzajów imiesłówów dzięki ćwiczeniom interaktywnym <https://pisupisu.pl/klasa8/tworzenie-imieslow> (dostęp: 27.10. 2021 r.)
- Dobieranie imiesłówów do przykładów poprzez ćwiczenia interaktywne <https://wordwall.net/pl/resource/631041/polski/imies%c5%82owy> (dostęp 27.10. 2021 r.)
- Powtórzenie wiadomości o imiesłowach poprzez ćwiczenia interaktywne <https://wordwall.net/pl/resource/23629184/polski/imies%c5%82owy> (dostęp: 27.10. 2021 r.)

Wszystkie zaproponowane uczniom zadania i ćwiczenia powinny być objaśnione przed ich wykonaniem. Po wykonaniu ćwiczenia należy omówić poprawne odpowiedzi i docenić zaangażowanie uczniów.

Część 10) Na koniec zajęć nauczyciel podsumowuje wiedzę o imiesłowach, korzystając z prezentacji. Jest to również okazja do wyjaśnienia trudnych dla uczniów treści: https://prezi.com/i_jdqnacsjsb/imiesowy-powtorzenie-wiadomosci/ (dostęp 27.10. 2021 r.)

Część 11) Zadanie domowe do wyboru :

1) Nauczyciel prosi uczniów o zapisanie przepisu dowolnej potrawy. W stworzonym tekście mają pojawić się minimum trzy imiesłowy. Chętni uczniowie przesyłają tekst zadania nauczycielowi w ustalony sposób w określonym terminie.

2) W podanym fragmencie *Pana Tadeusza* proszę podkreślić i nazwać imiesłowy

„W Soplicowie ruch wielki; lecz ni psów hałasy,

Ani rżące rumaki, skrzypiące kolasy,

Ni odgłos trąb, dających hasło polowania,

Nie mogły Tadeusza wyciągnąć z posłania;

Ubrany, padłszy w łóżko, spał jak bobak w norze.

Nikt z młodzieży nie myślał szukać go po dworze”.

EWALUACJA ZAJĘĆ:

Nauczyciel krótko rozmawia z uczniami (lub prosi ich o wypowiedzi na czacie) na temat: Czy imiesłowcy mogą być przydatne w życiu?

Nauczyciel prosi uczniów, by wskazali ikonę (łapkę) - jako stopień samopoczucia po lekcji.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bojałkowska K., *Opis składniowy imiesłowów przysłówkowych we współczesnym języku polskim*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2010.
2. Czarniecka – Rodzik Z., *Gramatyka języka polskiego w ćwiczeniach*. Prószyński i Spółka, Warszawa 1997.
3. Grzegorzczak R., Laskowski R., Wróbel H., *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Wyd. 2. T. I. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
4. Miłobędzka K., *Imiesłowcy*. Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000.
5. Nagajowa M., *ABC metodyki języka polskiego dla początkujących nauczycieli*. WSiP, Warszawa 1990.

ZAŁĄCZNIKI:

Ćwiczenie 1. Wskaż w podanym tekście: czasowniki, przymiotniki, imiesłowcy:

Na dalekie i szerokie pola wypęły olbrzymie robaki. Stworzenia te, szybko pożerające zbiory, były wielkości piłki nożnej. Zostały zrobione pułapki i sporządzone trucizny, ale nic nie pomogły. Na miejscu złapanego robaka pojawiał się nowy. Aż pewnej nocy zniknęły.

Ćwiczenie 2. Od podanych bezokoliczników utwórz imiesłowy przymiotnikowe czynne: pisać, malować, krzyczeć, recytować, przemawiać, oglądać, grać, szyć, rysować, gotować, pić, myć, jeść, czekać.

Od podanych bezokoliczników utwórz imiesłowy przymiotnikowe bierne:

wygrać, pomalować, umyć, zaśpiewać, przemilczeć, zbić, ugotować, pisać, podrzeć, rzucić, zmazać, zepsuć, naprawić.

Ćwiczenie 3. Wskaż w podanej grupie wyrazów : bezokoliczniki, imiesłowy, przymiotniki: napisany, czerwony, złoty, rozpoczynający, denerwujący, schowany, opiekujący się, tęsknić, narysować, powtarzający, pisać, wymagający, wołać

Ćwiczenie 4. Wskaż w podanym tekście imiesłowy przysłówkowe:

Na desce połączyć składniki ciasta, siekając je wpierw nożem.

Nałożyć jabłka z rodzynekami, pomagając sobie obrusem.

Wstawić ciasto do piekarnika, czasami skrapiając masłem.

Przestudziwszy cukier z miodem, dodać masło .

Ugotowawszy owoce, doprawić cukrem i sokiem z cytryny .

Cebulę układać warstwami na przemian ze śledziami, zaczynając i kończąc cebulą.

Ćwiczenie 5. Dopisz odpowiednie imiesłowy przymiotnikowe:

losy bohaterów, które wzruszają – to losy

gra aktorska, która porywa – to gra

dekoracje, które zachwycają – to dekoracje

dziura, którą ktoś zaszył – to dziura

przeżycia, których się nie zapomina – to przeżycia

Ćwiczenie 6. Przeczytaj podane zdania. Podkreśl imiesłowy. Jaką pełnią funkcję składniową (tzn. jaką są częścią zdania)?

Najbardziej podobały się nam obrazy namalowane akwarelami.

Pochwały są bardziej motywujące.

Ucieszyły mnie usłyszane wczoraj słowa.

Te krzyczące kolory zostały nie najlepiej dobrane.

Ćwiczenie 7. Podane zdania przekształć tak, aby zastąpić podkreślony fragment imiesłowem przysłówkowym:

Wszyscy jedli kolację i rozmawiali o czekającej ich wyprawie.

Ponieważ nie mam pieniędzy, nie mogę iść dzisiaj do kina.

Harcerze, kiedy weszli do lasu, zachowywali się bardzo cicho.

Kiedy wędrowcy znaleźli się przed chatą, poczuli lęk.

Ćwiczenie 8. Spośród podanych wyrażeń wybierz to, które zawiera imiesłów i odmień je przez przypadki: proste zadanie, kwitnący kwiat, dumna kobieta.